

NASTAVNO-OBRAZOVNI RESURSI I KAPACITETI JNA

Simeon Kovačev, Zdenko Matijaščić, Josip Petrović

UDK 355.1(497.1):371/378
355.1(497.1):341.2

Pregledni rad
Primljeno 22.VII.2006.
Prihvaćeno 7.X.2006.

Sažetak

U članku su dani prikaz i procjena vrijednosti nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta u JNA, odnosno nastavno-obrazovnih ustanova svih razina obuke, odgoja i izobrazbe, kao što su: samostalni centri za odgoj i obuku vojnika, namjenske škole, srednje vojne škole, samostalne vojne akademije, centri vojnih škola i samostalne škole rezervnih oficira. Pored toga, prikazana je i nacionalna struktura kandidata na odabranim razinama izobrazbe, a sagledane su i karakteristike školovanja pripadnika stranih oružanih snaga u nastavno-obrazovnim ustanovama JNA. Na kraju, procijenjena je vrijednost sve pokretne i nepokretne opreme bez vrijednosti zgrada i njihovih instalacija te je provedeno bilanciranje vrijednosti po svim republikama bivše države. Članak se u velikoj mjeri temelji na izvornoj arhivskoj građi JNA. Sastoji se od uvodnog dijela s metodičkim napomenama i povijesnim razvojem odgojno-obrazovnog rada u JNA, popisa i opisa djelatnosti nastavno-obrazovnih ustanova JNA, procjene njihove vrijednosti temeljene na popisima pripadajuće opreme te prikaza bilanciranja cjelokupne diobene mase po diobenim stavkama.

Ključne riječi: *sukcesija vojne imovine, nastavno-obrazovni resursi i kapaciteti, nastavno-obrazovne ustanove, vojno obrazovanje, procjena vrijednosti, diobene stavke, diobena bilanca*

Dr. sc. Simeon Kovačev, brigadir u mirovini, obnašao je niz dužnosti u Upravi za školstvo GS HV. Autor je više znanstvenih, stručnih i pedagoških radova s područja strojarstva te nastavno-organizacijskog područja.

Mr. sc. Zdenko Matijaščić, pukovnik u mirovini, magistar je tehničkih znanosti i diplomirani inženjer strojarstva. Napisao je više stručnih i znanstvenih radova. Trenutno radi na Veleučilištu u Velikoj Gorici, u zvanju višeg predavača.

Dipl. ing. Josip Petrović, brigadni general u mirovini, obnašao je različite dužnosti u GS HV i MORH-u, a bio je i prvim vojnim predstavnikom RH u Misiji RH pri NATO-u. Autor je preko 82 stručna i znanstvena rada u širokom spektru područja – od elektronike do upravljanja i planiranja.

1. OPĆA METODOLOGIJA RADA NA SUKCESIJI VOJNE IMOVINE

Eksperti Savjeta za sukcesiju vojne imovine pažljivo su proučili svu dostupnu dokumentaciju na temelju koje je bilo moguće procijeniti lociranost, veličinu i vrijednost dijela diobene mase vojne imovine koji se odnosi na, u ovom tekstu, razmatrana tri područja resursa: nastavno-obrazovne, znanstvenoistraživačke te vojnoindustrijske resurse i kapacitete bivše države i njezine oružane sile. Popis i procjena vojne imovine u prezentiranim studijama izrađeni su, u metodološkom pogledu, u skladu s jedinstvenim metodološkim postavkama i principima utvrđenim na sjednicama Savjeta za sukcesiju vojne imovine te na temelju prikupljene izvorne arhivske građe, ili primjenom metode ekspertne procjene.

U osnovi, izabrana metodologija rada na procjeni veličine i vrijednosti pojedinih odabranih resursa prirodna je i primjenljiva na predmet razmatranja. Predstavlja slijedni postupak po principu "korak po korak". Prvim takvim korakom poimenično je utvrđena svaka pojedinačna vojna ustanova, entitet, resurs ili kapacitet; njegova lokacija (pripadnost pojedinoj republici); njegov program rada i status; broj i obrazovna struktura zaposlenih; sustav financiranja i financijski planovi te ulaganja u razvoj, izgradnju kapaciteta i tehničku osposobljenost. Drugim riječima, u prvom koraku definirana je svaka diobena stavka buduće diobene bilance.

Drugim korakom za sve razmatrane resurse, odnosno njihove diobene stavke, utvrđene su pojedinačne ili grupne vrijednosti, a na temelju kumulativnih ulaganja po vremenu, po osnovu izdvajanja financijskih sredstava iz državnog proračuna ili kredita, u njih i njihov razvoj, njihove programe rada, izgradnju kapaciteta te tehničko i kadrovske osposobljavanje. Dakle, u ovom koraku definirana je lociranost, veličina (količina) i vrijednost za svaku diobenu stavku. Pritom, iskazana točnost veličine i vrijednosti za svaku diobenu stavku varira od gotovo apsolutne (stoga što je ista doslovno preuzeta iz nekog izvornog dokumenta JNA, ili iz izvornog dokumenta nekog od tijela nekadašnje savezne uprave) pa do ekspertno procijenjenih vrijednosti čiju točnost recenzenti izrađenih studija smatraju dovoljno dobrom za kvalitetnu izradu diobenih bilanci. Budući da su traženi pokazatelji za većinu diobenih stavki ekspertno procijenjeni, i konačni bilančni pokazatelji njihove veličine i vrijednosti također predstavljaju ekspertno procijenjene vrijednosti.

Trećim korakom sumirane su procijenjene veličine i vrijednosti svih diobenih stavki, odnosno pojedinačnih ili grupnih resursa u zbirnu vrijednost nastavno-obrazovnih, znanstvenoistraživačkih ili vojnoindustrijskih resursa i kapaciteta po republikama. Potom su sve zbirne vrijednosti svih diobenih stavki po republikama zbrojene u konačnu svodnu ili ukupnu vrijednost na teritoriju bivše države.

U četvrtom koraku, a na temelju definiranih diobenih stavki te njihovih procijenjenih veličina i vrijednosti, izrađene su diobene bilance. U njima su navedene sve diobene stavke, precizirane su njihove veličine i vrijednosti na teritoriju SFRJ, na teritoriju Republike Hrvatske te veličine i vrijednosti pojedinih diobenih stavki koje su preostale Republici Hrvatskoj nakon povlačenja JNA s njezina teritorija. Potom je utvrđena vrijednost koja razdiobom pripada Republici Hrvatskoj, a na temelju

aproksimativnog diobenog faktora od 27 %, utvrđenog po kriteriju participiranja Republike Hrvatske u saveznom proračunu.

Konačno, u zaključnoj diobenoj bilanci prezentirane su vrijednosti promatranih resursa na teritorijima svih šest republika, i to tako da su iskazane procijenjene vrijednosti koje pojedinim republikama pripadaju na temelju aproksimativno utvrđenih diobenih faktora, kao i vrijednosti resursa koje su na njihovim teritorijima ostale te, u konačnici, njihova procijenjena potraživanja ili dugovanja.

Metodologija rada ekspertnih skupina zaduženih za tri razmatrana područja resursa zasnivala se na zajedničkom pristupu gdje god je to bilo moguće, a tamo gdje je to bilo nužno, došlo je do izvjesnih odstupanja kojima su poštivane specifičnosti pojedinih područja. Zajednički polazišni pristup u radu svih ekspertnih skupina Savjeta za sukcesiju vojne imovine, pa i ovih ekspertnih skupina zaduženih za tri razmatrana područja resursa, bio je da se popisi resursa i kapaciteta iz njihove nadležnosti te procjena njihove veličine i vrijednosti rade prvenstveno na temelju dostupne izvorne arhivske građe JNA i drugih tijela savezne uprave. Međutim, unatoč dostupnosti nekih financijskih planova teško je bilo procijeniti stvarno utrošena sredstva, i to zbog više razloga: nedostupnosti podataka o realizaciji planova; visoke inflacije; čestih prenamjena planiranih financijskih sredstava; čestih promjena proizvodnih programa ili odustajanja od njih; iskazivanja utroška sredstava unutar grupnih ulaganja i drugo.

U konačnom, prihvaćen je metodološki pristup procjenjivanja koji, na temelju dostupnih materijala, uzima u obzir što je moguće vjerodostojnije podatke o vojnim resursima i kapacitetima ustanova razmatranih područja, koristeći pritom dostupnu izvornu arhivsku građu ili vjerodostojne iskaze svjedoka koji su u tim ustanovama radili. U slučaju manjkavih podataka o nekom resursu primjenjivana je metoda ekspertne procjene njegove vrijednosti, ili, pak, analogna usporedba u vrijednosnom smislu, sa sličnim poznatim resursom.

Pored prethodno navedenih razloga metodološke prirode, a zbog kojih nisu mogle biti cjelovito i u potpunosti kvalitetno procijenjene sve diobene stavke za sva tri razmatrana područja vojnih resursa, postoji i čitav niz razloga druge naravi. Primjerice, tijekom napuštanja teritorije Republike Hrvatske, JNA je sa sobom odnijela veliki dio vrijedne pokretne vojne imovine pojedinih razmatranih resursa, a namjerno devastirala (uništila ili onesposobila) preostalu vojnu opremu te same vojne objekte. Pored toga, dio vojne opreme i objekata uništen je ili oštećen tijekom ratnih djelovanja. Kako za to stradavanje opreme i objekata uglavnom postoje precizni podaci i dokazi, u završnim bilancama se za te resurse računa kao da su u cijelosti ostali u Republici Hrvatskoj (bez obzira na stupanj oštećenja). Nastala direktna ratna šteta procijenjena je tijekom rada Državne komisije za procjenu ratne štete pri Ministarstvu financija. Tako utvrđena visina ratne štete ne ulazi u visinu potraživanja utvrđenih na temelju sukcesije vojne imovine, nego se iskazuje zasebno u okviru ukupne ratne štete.

Za one resurse koje je JNA sporazumno odnijela prilikom povlačenja, sva vrijednost tako odnijete opreme pripisana je onoj republici u koju je JNA tu opremu prenijela. Primjera radi, pri izradi diobene bilance za razmatrana tri područja resursa, koji su

bili locirani na teritoriju Republike Srbije, ekspertno su procijenjene vrijednosti onih vojnih resursa i kapaciteta koji su bili na teritoriju Srbije, a potom vrijednost koja primjenom aproksimativnog diobenog faktora razdiobom pripada Srbiji. Budući da je sva vojna imovina koja se nalazila na teritoriju Srbije – njoj i ostala, tom iznosu je, u vrijednosnom smislu, dodana i ona imovina koju je JNA prilikom povlačenja s teritorija drugih republika (država sljednica) prenijela na teritorij Srbije.

Procijenjena vrijednosti nekretnina (zemljišta, zgrada i temeljnih infrastrukturnih energetske i drugih instalacija – električnih, plinskih, vodovodnih, kanalizacijskih) nije provedena od strane ekspertnih skupina zaduženih za razmatrana tri područja resursa, nego su taj posao obavile druge ekspertne skupine zadužene za procjenu vrijednosti nekretnina vojne i civilne namjene.

Također, treba naglasiti da je postupkom procjenjivanja veličine i vrijednosti diobene mase obuhvaćen samo dio vrijednosti vojnih obrazovnih, znanstvenih i industrijskih resursa JNA, odnosno samo onaj dio sveukupnih resursa za koji se, na temelju dostupne dokumentacije i iskaza vjerodostojnih svjedoka, mogla izraditi utemeljena diobena bilanca. Ostatak vrijednosti za koji se egzaktno zna da postoji, ali se nije mogao dokumentirati uzeti u obzir, nije ni prikazan u bilancama. Svakako je jedan od najvrjednijih takvih resursa stručno i znanstveno osoblje (oko 7.000 profesora, inženjera, istraživača i znanstvenika) i njihovo znanje u koje su dugi niz godina ulagana znatna financijskih sredstava.

Nažalost, znanje kao vrlo vrijedan resurs koji ostaje, nije uopće valorizirano, niti je uzeto u obzir prilikom izrade diobnih bilanci. O tome bi se mogla i trebala napisati zasebna studija u kojoj bi se izradila ekspertiza valorizacije vrijednosti svih stručnih i znanstvenih potencijala nastavno-obrazovnih ustanova, znanstvenoistraživačkih institucija i vojnoindustrijskog kompleksa JNA. U ovoj etapi rada na sukcesiji vojne imovine težišno su obrađena materijalno-tehnička sredstva i nekretnine, dok se u idućim etapama rada predviđa i rad na sukcesiji intelektualnog vlasništva i znanja.

Specifičnosti pojedinih metodoloških pristupa procjeni vrijednosti za tri razmatrana područja resursa bile su brojne i ovisile su o samoj naravi resursa, načinu njihove organizacije i financiranja, upravljanja, planiranja i drugih posebnosti.

1.1. Metodičke posebnosti popisa i procjene nastavno-obrazovnih resursa

U nastavku članka prezentirani su popis i procjena opreme u nastavno-obrazovnim ustanovama JNA te procjena nastavno-obrazovnih kapaciteta tih institucija. Popis je proveden temeljem zakonskih odredbi o ustrojstvu i nazivlju obrazovnih ustanova u JNA iz 1978.¹ i 1989. godine², a koji se nisu poslije mijenjali sve do 31. prosinca 1990. godine.

Utemeljenjem vojnih školskih centara, koji su obuhvaćali sve razine izobrazbe na istoj lokaciji, a radi izbjegavanja ponavljanja ili propusta te postizanja bolje preglednosti, sve vojne škole podijeljene su u šest podgrupa.

---

¹ *Službeni list SFRJ* broj 12/78. godine.

² *Službeni list SFRJ* broj 21/89. godine.

Svaka podgrupa metodološki je obrađena na način prikazan na Slici 1., tako da su za svaku ustanovu dani sljedeći podaci: naziv i lokacija, vrijednost nepokretne i pokretne imovine prije i nakon odlaska JNA iz Republike Hrvatske, detaljni prikaz opreme po zgradama i namjenskim prostorijama te odgovarajuća vrijednost u USD, razine izobrazbe (po specijalnostima) te kapaciteti (ljudski – broj polaznika te broj zaposlenih).

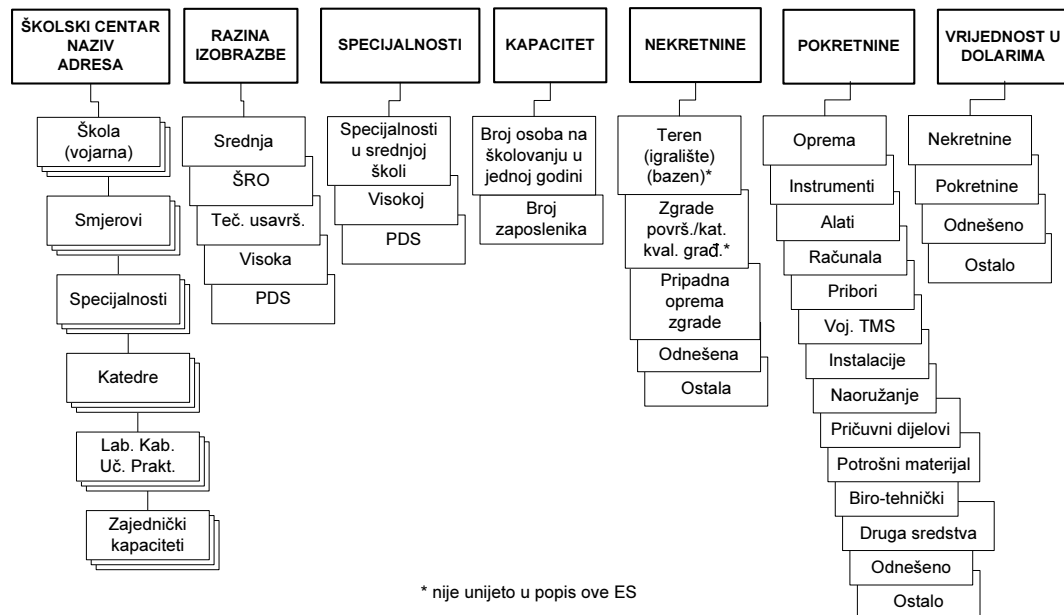
Težilo se da popis opreme i njoj pridružena vrijednost po laboratorijima, namjenskim prostorijama i drugim relevantnim cjelinama seže do razine pojedinačne stavke. Pritom su korišteni originalni dokumenti, evidencije, zakonske odredbe, ispisi, zapovijedi i slično, prije svega izvorna dokumentacija.

Borbena sredstva, naoružanje i streljivo obuhvaćeni su samo ako su bili dodijeljeni i u vlasništvu vojnoobrazovnih ustanova. Oni su često bili iz nultih (ili probnih) serija, ili s oštećenjima koja nisu utjecala na izvođenje obuke, pa su procjene vrijednosti često različite u odnosu na serijska borbena sredstva. Bobrena sredstva korištena u obuci (vlasništvo borbenih jedinica) nisu obuhvaćena ovim popisom, već su obuhvaćena materijalima zasebnih studija (kopnene vojske, zrakoplovstva i mornarice).

Procjena vrijednosti nekih nastavno-obrazovnih ustanova često je bila vrlo teška zbog njihove nedostupnosti (nalaze se u drugim republikama), ili zbog činjenice da su iste bile pod okupacijom te je cjelokupna oprema kasnije odnesena, a pisani su materijali i dokumentacija uništeni. Stoga su nedostajući podaci prikupljeni na različite načine, a najviše intervjuima dobrih poznavalaca vojnog školstva za lokacije na teritoriju Republike Hrvatske, ili na temelju procjene pojedinaca koji su službovali, ili dobro poznavali školske ustanove JNA na lokacijama izvan Republike Hrvatske. Pri izradi konačnih procjena za pojedine lokacije primjenjivane su metode komparacije sa sličnim školskim ustanovama, gdje su spoznaje o njihovoj veličini i vrijednosti bile utemeljene u izvornoj arhivskoj građi.

U daljnjem tekstu prezentirane tablice nastavno-obrazovnih kapaciteta zorno prikazuju njihovu podjelu po republikama SFRJ te pružaju predodžbu o tome tko je imao najviše koristi, odnosno gdje su se najviše trošila proračunska sredstva namijenjena nastavno-obrazovnim ustanovama JNA za održavanje, prehranu, zapošljavanje, usavršavanje osoblja i slično. Republika Hrvatska sudjelovala je s manjim udjelom ljudskih resursa (nastavnici i pomoćno osoblje) od diobenog postotka koji joj pripada, a čime je bila znatno oštećena. Pri tome, ne smije se zaboraviti i činjenica da je većina kandidata na školovanju bila srpske i crnogorske nacionalnosti (preko 70 % svih polaznika) te je tako edukacijom ostvareno prelijevanje dobara na jednu stranu (srpsku i crnogorsku) čime je Republika Hrvatska – i ovim činom – višestruko oštećena³.

³ Naime, planskim vođenjem prosrpske i procnogorske kadrovske politike (ili populistički rečeno: politike "dva oka u glavi") Republika Hrvatska nije bila samo financijski oštećena, nego je srpsko-crnogorska strana prigrabila mogućnost većeg participiranja u stjecanju znanja, čime je osiguravala više moći u sigurnosno-obrambenom sustavu bivše države, odnosno u proizvodnji drugih oblika moći na političkoj sceni bivše države.

SLIKA 1. Metodološki prikazivanje imovine nastavno-obrazovnih ustanova JNA

Kao dodatna recenzija ove studije⁴ može poslužiti i izvješće Ecole Polytechnique CREST: "INVENTAIRE CATEGORIE: ACTIVITES INDUSTRIELLES FEDERALES DE DEFENSE", u kojem se navodi da: na materijal grupe 2.1. *Centres scolaires et de formation* nema primjedbi u pogledu metodološkog pristupa, dapače smatra ga ispravnim, te je u cijelosti prihvatio rezultate vrednovanja pojedinih diobenih stavki, kao i diobene bilance u cijelosti. Tijekom 1993. godine, provedena je korekcija spomenute prve verzije jer se došlo do novih spoznaja, a obavljeno je i usklađivanje s ostalim studijama kako bi se izbjegla ponavljanja pojedinih diobenih stavki.

2. POVIJESNI RAZVOJ NASTAVNO-OBRAZOVNIH USTANOVA JNA

JNA je sustavno gradila školski sustav prema modelima tadašnjih socijalističkih zemalja, a ponajviše prema modelu SSSR-a. U početku su ustrojene tečajevi za određene dužnosti i obnašanje posla, a za zahtjevnije tehničke rodove i službe najčešći oblik bio je školovanje u inozemstvu⁵. Potom su otvarane pojedine "oficirske škole" i "vojna učilišta" (prema raspoloživom nastavnom osoblju), a '70-ih godina počele su

⁴ Prva verzija ove studije izrađena je u listopadu 1992. godine, a nastala je kao rezultat rada tadašnjeg Ekspertnog tima Ministarstva obrane za sukcesiju imovine bivše JNA.

⁵ Do Rezolucije Informbira 1948. godine, školovanje se provodilo isključivo na Istoku, a potom, nakon 1948., a pogotovo nakon dobivanja znatne tehničke pomoći sa Zapada 1953./54., započinje intenzivnije školovanje na Zapadu.

s radom i škole za doškolovanje podoficira i oficira za stjecanje srednje, više i visoke stručne spreme⁶.

Nakon II. svjetskog rata, prema nepotvrđenim podacima, 1945. godine, bilo je u JNA oko 75 % oficira bez srednjeg obrazovanja. To je potaknulo tadašnje vlasti na izgradnju vojnih akademija, a za premošćivanje nastalog problema organizirane su tzv. večernje gimnazije⁷.

U stvarnosti, Vojna akademija (VA) Demokratske Federativne Republike Jugoslavije s radom je započela 21. studenog 1944. godine, a u prvoj klasi bilo je 2.200 pitomaca, mahom sudionika Narodnooslobodilačkog rata (NOR-a). Kako se tada i ukupna organizacija društva oslanjala na SSSR, tadašnji uzor socijalističkih zemalja, i vojno je školstvo započelo kopiranjem vojnih škola po uzoru na one u Sovjetskom Savezu. Od polovice 1945. godine znatan broj instruktora dolazio je iz SSSR-a. Osim toga, veliki broj oficira pohađao je sovjetske vojne akademije i učilišta, a sovjetska vojna literatura prevedena je za potrebe tadašnjih škola. Pod tim utjecajem primjenjivani su i nazivi vojnih škola (vojna učilišta, oficirske škole, više oficirske škole, vojne akademije).

U razdoblju od 1945. do 1955. godine, u 23 oficirske škole školovanje je završilo oko 35.000 oficira (od toga je 50 % školovano za oficire roda pješadije).

Vojna učilišta krajem 1950. godine preimenovana su u škole za aktivne oficire i time je okončano prvo razdoblje rada vojnih škola i počelo se razmišljati o školovanju na vojnim akademijama za one koji su promaknuti na više položaje, a koji su se do tada školovali u SSSR-u, pretežno na vojnim akademijama Crvene armije. Tada je razmatrana i mogućnost formiranja fakulteta u okviru vojnih akademija. Tako je 1. listopada 1948. godine⁸ započelo školovanje na opće vojnom fakultetu. Kasnije je otvorena i Vojna akademija JNA sa sedam fakulteta⁹. Mora se pritom pripomenuti da je takav razvoj školstva uvjetovala i tzv. Rezolucija Informbiroa i Tršćanska kriza, a cilj je bio formiranje vlastitog školovanja i napuštanja školovanja u vojnim školama SSSR-a.

Može se zaključiti da je drugo razdoblje (1951. – 1958.) u razvoju vojnog školstva imalo za cilj vlastita rješenja i, prije svega, prestanak stranog, prvenstveno sovjetskog utjecaja. Naredbom Generalštaba Jugoslavenske armije iz siječnja 1951. godine, dotadašnja vojna učilišta i škole za oficire postaju vojne akademije¹⁰.

Kako je temeljni cilj školovanja u vojnim akademijama bio osposobljavanje pitomaca za dužnosti komandira voda i čete, ili druge dužnosti istog ranga, 1952. godine

⁶ *Vojno školstvo JNA 1986. godine*, ROS SFRJ 1945-1985, VT - Interno, VINC, Beograd, 1986.

⁷ *Naredba ministra narodne odbrane* pov. br. 245 od 5. lipnja 1945.

⁸ *Naredba ministra narodne odbrane*, strogo pov. br.: 746 od 30. srpnja 1948.

⁹ Ovih sedam fakulteta jesu: općevojni, artiljerijski, inženjerski, obavještajni, pozadinski, veza i vazduhoplovni.

¹⁰ *Naredbom IV Uprave Generalštaba Jugoslavenske armije* (pov. br. 71 od 17. 1. 1951. godine) formirano je osam vojnih akademija: Vojna akademija JNA (VA JNA), Tehnička vojna akademija (TVA), Tehnička vojna akademija Grane veze tehničke službe (TVA GVTS), Intendantska vojna akademija (Int VA), Vazduhoplovna vojna akademija (VVA), Vazduhoplovno-tehnička vojna akademija (VTVA), Vojnopomorska akademija (VPA) i Vojnopomorska mašinska akademija (VP MA).

počelo se s otvaranjem viših vojnih akademija za izobrazbu oficira za više zapovjedne dužnosti.

Tijekom 1954. godine razmatran je i prijedlog formiranja Ratne škole umjesto dotadašnje Škole operatike te je donesena odluka da se od 1955. godine otpočne sa školovanjem najvišeg stupnja na dvogodišnjoj Ratnoj školi.

Uz razvoj vojnih akademija pojedini rodovi i službe formirali su tzv. aplikacione škole za usavršavanje starješina. Kako tada nije postojalo statusno rješenje, te škole nisu bile dovoljno definirane u smislu jesu li to škole za redovito školovanje, ili su to, pak, samo oblici usavršavanja. Kao cilj, tada je navedena ideja o nadopuni znanja stečenih na vojnim akademijama i višim vojnim akademijama.

Pitanja ekonomičnosti i racionalnosti vojnih škola te centralno rukovođenje istima postavila je Nastavna uprava Generalštaba JNA, što je potaknulo uvođenje školskih centara s ciljem jedinstvenog rješenja glede školovanja osoblja jednog vida, roda ili službe; racionalnog korištenja nastavnog osoblja; spajanja i smanjenja broja zapovjednih dužnosti; racionalnog korištenja objekata i nastavne opreme, te efikasnijeg zapovijedanja i kontrole nastavnih ustanova. Bilježi se da je krajem 1958. godine postojalo oko 20 školskih centara vidova, rodova i službi.

U sljedećem razdoblju, do 1971. godine, radilo se mahom na poboljšanju i usklađivanju nastavnih planova i programa te otvaranju novih ili proširenju postojećih škola rezervnih oficira. U okviru školskih centara otvoreno je 18 škola rezervnih oficira, a grupirane su i vojne škole.

Odlukom¹¹ Generalštaba JNA o školskom sistemu JNA iz siječnja 1969. godine, određena su temeljna načela školskog sistema JNA za daljnji rad. To je značilo da će se u vojnim školama školovati samo kadar za potrebe JNA, kojeg nije moguće školovati u građanstvu. Potom, trebalo je maksimalno grupirati i ujednačiti sve vojne škole. Definirana su radna mjesta za podoficire, vojne službenike i građanska lica. Regulirano je trajanje školovanja i određene vojnostručne spremne svih djelatnika JNA. Posebno je naglašeno izjednačavanje stručnog stupnja obrazovanja u vojnim školama na razini kao u građanskim školama, odnosno, nakon školovanja dodjele srednje stručne spremne podoficirima, a visoke stručne spremne oficirima. Ova odluka bila je temelj za pripremu Zakona o vojnim školama i znanstvenoistraživačkim ustanovama u JNA koji je donesen 1973. godine. Zakonom je sustav vojnih škola bitno racionaliziran, posebice glede srednjih vojnih škola te vojnih akademija JNA. Sustav je jasno razlučio srednje, više i visoke vojne škole i olakšao donošenje Zakona o vojnim školama.

Zbog nedovoljnog broja prijavljenih kandidata za vojne škole, donesena je odluka o školovanju građanskih lica za potrebe industrije, naoružanja i vojne opreme, odnosno uvedeno je školovanje pod ugovorom¹². U nekim vojnim akademijama (TVA KoV, Zagreb i VMA, Beograd), organiziran je poslijediplomski studij (treći stupanj naobrazbe i specijalizacije).

---

¹¹ Odluka IV Uprave Generalštaba JNA pov. br. 106 od 31. siječnja 1969.

¹² Formirane su vojne gimnazije (SSS) i vojni fakulteti (VSS). Vojne akademije definirane su kao visokoškolske nastavne i znanstvene ustanove ranga civilnih fakulteta, a odnos nastavnika vojnih i građanskih lica bio je gotovo izjednačen (53 : 47 %).

Nastavni planovi i programi viših vojnih akademija vidova inovirani su i formirane su KŠA, a Ratna škola preimenovana je u Školu narodne odbrane.

Centri za obuku i odgoj vojnika formirani su za obuku određenih specijalnosti rodova i službi kao samostalne ustanove. Neke jedinice zasebno su obučavale vojnike za vlastite potrebe.

Zakon o vojnim školama i naučnoistraživačkim ustanovama JNA¹³ donesen je nakon petogodišnjeg ispitivanja promjena provedenih u školstvu JNA. Ovim Zakonom promjene po obimu školovanja nisu bile velike, ali su bile važne po pitanju kvalitete. Jasno su definirana statusna pitanja, organizacija, zapovijedanje i uvođenje znanstvenog rada prema modelima školovanja zapadnih zemalja.

Ove promjene imale su više očitih posljedica. Tako su Opće srednje vojne škole (OSVŠ) iz ranijih vojnih gimnazija s civilnim nastavnim planom i programom prešle u srednje vojne škole usmjerenog vojnog obrazovanja. Bile su namijenjene pripremi kandidata za vojne akademije. Zadaća srednjih vojnih škola rodova i službi (SVŠ) bila je osposobiti mlađe oficire (podoficire) za rad u jedinicama (zapovijedanje i vođenje) svojih rodova i službi na razini vod-odjeljenje.

Vojne akademije, kao visokoškolske nastavne i znanstvene ustanove, osposobljavale su oficire s visokom vojnostručnom spremom za zapovijedanje i vođenje jedinica do razine čete. Kako su oficiri dobivali i stručni naziv diplomiranih inženjera, očekivao se i njihov znanstveni doprinos pri vođenju i zapovijedanju jedinicama. KŠA vidova trebale su nadopuniti znanja prvenstveno iz taktike viših jedinica ranga puk-brigada te pripremiti kandidate za školovanje u Školi narodne odbrane.

Škola narodne odbrane definirana kao visokoškolska i znanstvena ustanova pripremala je zapovjednike za najviše dužnosti u OS-u, za izvođenje ratnih operacija i zapovijedanje višim združenim sastavima. Škole rezervnih oficira (ŠRO) imale su za cilj stjecanje opće-vojnih i stručno-specijalističkih znanja, osposobljavanje za početne oficirske dužnosti i postizanje odgovarajućeg stupnja fizičke pripremljenosti za kandidate koji su završili fakultet u građanstvu i morali odslužiti vojni rok.

Općenito, razdoblje od 1971. do 1985. godine, karakterizira razvoj znanstvenog rada u visokim vojnim školama i školskim centrima te organizacija poslijediplomskih studija. U drugom dijelu ovoga razdoblja, dolazi do teorijske i praktične realizacije zamisli permanentnog obrazovanja, što je posebice primjenjivano na tečajevima za nadopunu novih znanja i vještina.

Tijekom 1985. godine, provedena je nadogradnja visokog vojnog školstva u smislu združivanja vidovskih centara i poboljšanja materijalne potpore za znanstvena istraživanja¹⁴. Tada je formirana i posebna institucija – Centar oružanih snaga za studije i strategijska istraživanja u okviru Centra visokih vojnih škola JNA u Beogradu. Kasnije, do kraja 1990. godine, bitnih promjena u smislu organizacije i zapovijedanja vojnim školama nije bilo.

¹³ Zakon o vojnim školama i naučnoistraživačkim ustanovama JNA, *Službeni vojni list* broj 8 od 30. marta 1978. godine i *Službeni list SFRJ* broj 12. od 10. marta 1978.

¹⁴ Koncem 1989. godine u Centru vojnotehničkih škola "Ivan Gošnjak" – Zagreb bilo je 55 doktora i 105 magistara znanosti.

Zakonom o vojnim školama i naučnoistraživačkim ustanovama JNA iz 1978. godine,^{15, 16} vojne škole postaju ravnopravne sličnim civilnim ustanovama u SFRJ te prema stupnju škole (srednje, više i visoke) dodjeljuju, pored vojnog čina, i stupanj obrazovanja (SSS, VŠS, VSS, magisterij i doktorat).

Godinu dana kasnije (1979.), posebnim pravilnicima¹⁷, reguliraju se važna pitanja nastavno-obrazovnog procesa u JNA, čime i pravno počinje zaokruživanje cjelovitog školskog sustava JNA. Tako su i Naredbom o utvrđivanju naziva vojnih škola i školskih centara JNA¹⁸ sve škole (osim dodjele naziva) grupirane prema stupnju obrazovanja u šest skupina, a bitnih promjena nije bilo do datuma izrade popisa, odnosno do 31. prosinca 1990. godine.

3. NASTAVNO-OBRAZOVNI RESURSI I KAPACITETI JNA

Naredba o nazivima vojnih škola i školskih centara JNA¹⁹ definirala je nastavno-obrazovne ustanove (priznate od strane IV Uprave GŠ JNA kao školske ustanove) i odredila njihove "formacijske nazive". Jasno su odijeljene samostalne škole od onih koje su djelovale u sklopu pojedinih akademija ili školskih centara. Takva organizacija ostala je nepromijenjena sve do 31. 12. 1990. godine, odnosno do datuma do kojeg se i radi popis i procjena ovog resursa.

Kako bi se popis nastavno-obrazovnih ustanova mogao što jednostavnije provesti, a bez ponavljanja ili izostavljanja, ustanove su razvrstane u šest podskupina prema njihovoj namjeni. Prva podskupina obuhvaća sve samostalne centre za obuku i odgoj vojničkog kadra. Drugom podskupinom obuhvaćene su namjenske škole za sve pripadnike JNA (škola stranih jezika). Treću podskupinu čine sve srednje vojne škole za pripremu kandidata za VA. Četvrtu podskupinu čine samostalne VA za školovanje oficira rodova JNA. U petoj podskupini su centri vojnih škola za školovanje rodova i službi svih razina. Šestu podskupinu čine samostalne škole rezervnih oficira za školovanje rezervnog oficirskog kadra. Škole i ustanove koje nisu bile priznate, odnosno nisu bile pod ingerencijom IV Uprave GŠ JNA, nisu u ovom tekstu razmatrane.

3.1. Nastavno-obrazovne ustanove JNA

Temeljem prethodne podjele, u nastavku teksta prezentiran je popis svih postojećih nastavno-obrazovnih ustanova (vojne škole i školski centri JNA)^{20, 21} i to kako slijedi:

¹⁵ *Službeni list SFRJ* broj 12/78. godine.

¹⁶ *Službeni vojni list* broj 8/78. godine.

¹⁷ *Zbirka propisa o vojnom školstvu Jugoslavenske narodne armije*, IV Uprava SSNO, Vojno izdavački zavod, Beograd, 1979.

¹⁸ *Službeni vojni list* broj 18/78.

¹⁹ Naredba o nazivima vojnih škola i školskih centara JNA, *Službeni vojni list* broj 21/89.

²⁰ *Zbirka propisa o vojnom školstvu Jugoslavenske narodne armije*, IV Uprava SSNO, Vojno izdavački zavod, Beograd, 1979.

²¹ *Službeni vojni list* broj 18/79, *Službeni vojni list* broj 21/89.

- I. CENTRI ZA OBUKU I ODGOJ VOJNIKA (COO)
  - 1. Mornarički nastavni centar – Pula (MNC)
  - 2. Nastavni centar oklopno-mehanizovanih jedinica u Zalužanima – Banja Luka
  - 3. Vojni nastavni centar – Sombor
  - 4. Nastavni centar – Bihać
  - 5. Nastavni centar – Sarajevo
  - 6. Nastavni centar – Leskovac
  - 7. Centar za obuku vođača pasa – Niš
  - 8. Centar za obuku tehničke službe – Senta
  - 9. Centar za obuku tehničke službe – Ljubljana
  - 10. Centar za obuku tehničke službe – Travnik
  - 11. Centar za obuku tehničke službe – Niš
  - 12. Centar za obuku vojnika – Kičevo (COV)
  - 13. Centar za obuku vojnika – Bela Crkva
  - 14. Centar za obuku vojnika – Kovin
  - 15. Centar za obuku vojnika – Čapljina
  - 16. Centar za obuku vojnika – Kraljevo
  - 17. Centar za obuku vojnika – Požega

- II. SPECIJALNE – NAMJENSKE ŠKOLE
  - 1. Škola za strane jezike – Beograd

- III. OPĆE SREDNJE VOJNE ŠKOLE (OSVŠ):
  - A. OPĆE SREDNJE VOJNE ŠKOLE (VOJNE GIMNAZIJE)
    - 1. Opšta srednja vojna škola "Bratstvo – jedinstvo" – Beograd
    - 2. Opšta srednja vojna škola "Franc Rozman-Stane" – Ljubljana
    - 3. Vazduhoplovna opšta srednja vojna škola "Maršal Tito" – Mostar (VOSVŠ)

  - B. SREDNJE VOJNE ŠKOLE RODOVA I SLUŽBI
    - 1. Muzička srednja vojna škola – Beograd

- IV. SAMOSTALNE VOJNE AKADEMIJE
  - 1. Vazduhoplovna vojna akademija – Zemunik
    - a) Škola rezervnih oficira avijacije – Zemunik (ŠROA)
  - 2. Vazduhoplovna tehnička vojna akademija – Žarkovo

- V. CENTRI VOJNIH ŠKOLA
  - A. Centar visokih vojnih škola OS "Maršal Tito" – Beograd (CVVŠ OS)
    - 1. Vojna akademija KoV
    - 2. Komandno-štabna škola KoV
    - 3. Komandno-štabna škola RV i PVO
    - 4. Visoka vojnopolitička škola JNA

5. Škola opštenarodne odbrane – Ratna škola
6. Centar za operativno-strategijska istraživanja i studije (COSIS, nije škola)
- B. Centar visokih vojnih škola ratne mornarice “Maršal Tito” – Split (CVVŠ RM)
  1. Mornarička srednja vojna škola
  2. Mornarička vojna akademija
  3. Komandno-štabna škola ratne mornarice
  4. Škola rezervnih oficira ratne mornarice
- C. Školski centar ratnog vazduhoplovstva i protivazdušne odbrane – Rajlovac (ŠC RV i PVO)
  1. Srednja vojna škola RV i PVO
  2. Tehnička srednja škola za vazduhoplovnotehnička zanimanja
  3. Vojna akademija RV i PVO
  4. Škola rezervnih oficira za vazduhoplovnotehničke službe
- D. Centar vojnotehničkih škola “General armije Ivan Gošnjak” – Zagreb (CVTŠ)
  1. Tehnička srednja vojna škola KoV
  2. Opća srednja vojna škola “Ivo Lola Ribar”,
  3. Tehnička srednja vojna škola za vojnotehnička zanimanja
  4. Vojnotehnička akademija KoV
  5. Vojnotehnički fakultet
  6. Škola rezervnih oficira tehničke službe KoV
- E. Centar vojnih škola KoV “General armije Kosta Nađ” – Sarajevo (CVŠ)
  1. Srednja vojna škola KoV (pješadije)
  2. Intendantska srednja vojna škola
  3. Vojna akademija KoV (pješadija)
  4. Intendantska vojna akademija
  5. Škola rezervnih oficira intendantske službe
  6. Škola rezervnih oficira veterinarske službe
- F. Školski centar oklopnih i mehanizovanih jedinica “Petar Drapšin” – Banja Luka (ŠC OMJ)
  1. Srednja vojna škola oklopnih i mehanizovanih jedinica
  2. Vojna akademija oklopnih i mehanizovanih jedinica
  3. Škola rezervnih oficira oklopnih i mehanizovanih jedinica
- G. Artiljerijski školski centar – Zadar (AŠC)
  1. Artiljerijska srednja vojna škola
  2. Artiljerijska vojna akademija
  3. Škola rezervnih oficira artiljerije
  4. Škola rezervnih oficira artiljerijsko-raketnih jedinica PVO
- H. Inženjerski školski centar “Narodni heroj Bogdan Oreščanin” – Karlovac (IŠC)
  1. Inženjerska srednja vojna škola
  2. Inženjerska vojna akademija
  3. Škola rezervnih oficira inženjerije

- I. Školski centar protivazdušne odbrane – Zadar (ŠC PVO)
    - 1. Srednja vojna škola PVO
    - 2. Vojna akademija PVO
    - 3. Škola rezervnih oficira protivazdušne odbrane
  - J. Školski centar atomsko-biološke-hemijske odbrane – Kruševac (ŠC ABHO)
    - 1. Srednja vojna škola KoV ABHO
    - 2. Vojna akademija KoV ABHO
    - 3. Škola rezervnih oficira ABHO
  - K. Školski centar veze – Beograd (ŠCV)
    - 1. Srednja vojna škola veze
    - 2. Vojna akademija veze
    - 3. Škola rezervnih oficira veze
  - L. Sanitetski školski centar – Novi Sad (SŠC)
    - 1. Sanitetska srednja vojna škola
  - M. Obaveštajno-bezbednosni školski centar – Pančevo (OB ŠC)
  - N. Saobraćajni nastavni centar – Kraljevo (SNC)
    - 1. Srednja vojna škola saobraćajne službe
    - 2. Vojna akademija saobraćajne službe
    - 3. Škola rezervnih oficira saobraćajne službe
- VI. Samostalne škole rezervnih oficira (ŠRO)
- 1. Škola rezervnih oficira pešadije – Bileća
  - 2. Škola rezervnih oficira sanitetske službe, VMA – Beograd (ŠRO SSI)

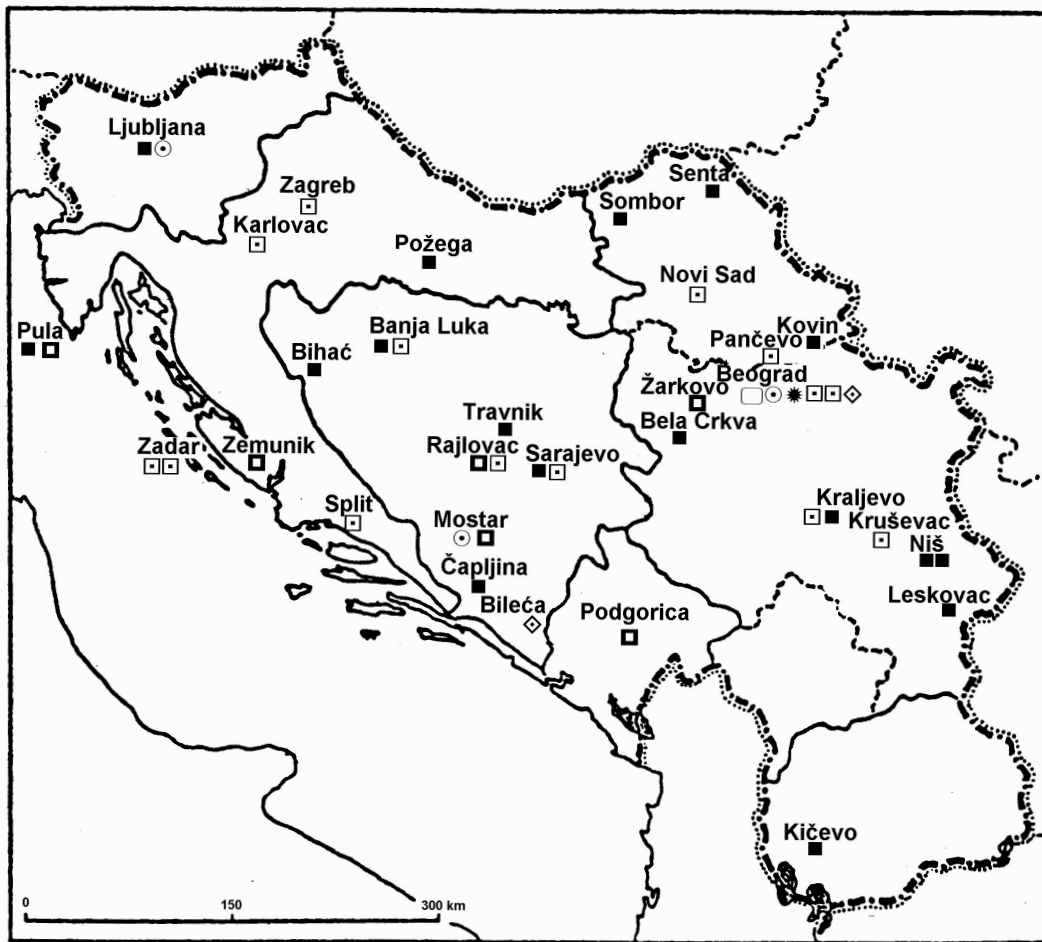
Prethodno nabrojane nastavno-obrazovne ustanove JNA unesene su u kartu SFRJ (SLIKA 2.) prema tadašnjoj republičkoj podjeli; karta prikazuje njihovo neproporcionalno lociranje.

3.2. Razine vojnog obrazovanja s procjenom kapaciteta nastavno-obrazovnih ustanova JNA

U TABlici 1. prikazan je pregled razina obrazovanja u JNA te procjene maksimalnih kapaciteta školskih ustanova. Razina školovanja usklađena je sa zakonima o školovanju u civilnim ustanovama, odnosno definiran je stupanj stručne spreme koji vojna škola može dodijeliti završenim polaznicima. Kapaciteti ili godišnji broj polaznika procijenjen je prema maksimalnim mogućnostima škole, a u obzir su uzeta i izvanredna školovanja i tečajevi. Broj nastavnika te ukupni broj zaposlenih u svakoj školskoj ustanovi procijenjen je prema dostupnoj dokumentaciji. Za one školske ustanove za koje nije bila dostupna dokumentacija, procjena je napravljena usporedbom sa sličnim vojnim školama, a što se posebice odnosi na pomoćno osoblje i osoblje logistike.

Legenda:

- CENTRI ZA OBUKU I ODGOJ VOJNIKA
- SPECIJALNE NAMJENSKE ŠKOLE
- ⊙ OPĆE SREDNJE VOJNE ŠKOLE
- * SREDNJE VOJNE ŠKOLE RODOVA I SLUŽBI
- ▣ SAMOSTALNE VOJNE AKADEMIJE
- ▢ CENTRI VOJNIH ŠKOLA
- ◇ SAMOSTALNE ŠKOLE REZERVNIH OFICIRA

SLIKA 2. Karta SFRJ s unesenim lokacijama nastavno-obrazovnih ustanova JNA

TABLICA 1. Sumarni pregled razina vojnog obrazovanja te procjene kapaciteta nastavno-obrazovnih ustanova JNA

Pod-skupina	Ustanova	Razina školovanja*	Broj polaznika (godišnji kapacitet)	Broj zaposlenih	
				Nastavnika	Ukupno
1	2	3	4	5	6
I.	Obuka i odgoj vojnika	-	52.200	1.350	4.000
II.	Škola JNA za strane jezike, Beograd	S	63	12	20
III. A.	OSVŠ "Bratstvo i jedinstvo", Beograd	S	1.000	75	163
	OSVŠ "Franc Rozman-Stane", Ljubljana	S	240	28	54
	VOSVŠ "Maršal Tito", Mostar	S	400	43	105
III. B.	Muzička SVŠ, Beograd	S	30	10	18
IV.	VVA, Zemunik i Pula, Podgorica, Mostar i Rajlovac	V, VŠ	310	81	128
	VTVA, Žarkovo	V	60	2	15 – 18
V.	CVVŠ "Maršal Tito", Beograd	V, PDS, DR	576	180	605
	CVVŠ RM, Split	S, V, VŠ, PDS	1.200	240	675
	ŠC RV i PVO, Rajlovac	S,V,VŠ	1.500	155	675
	CVTŠ "General Armije Ivan Gošnjak", Zagreb	S, V, VŠ, PDS, DR	3.026	510	1.300
	CVŠ KoV "General armije Kosta Nad", Sarajevo	S, VŠ, V	3.300	290	1.075
	ŠC OMJ "Petar Drapšin", Banja Luka	S, VŠ, V	500	40	100
	AŠC, Zadar	S, VŠ, V	1.945	80	251
	IŠC "Narodni heroj Bogdan Oreščanin", Karlovac	S, VŠ, V	1.730	180	260
	ŠC PVO, Zadar	S, VŠ, V	800	70	340
	ŠC ABHO, Kruševac	S, VŠ, V	237	22	98
	ŠC veze, Beograd	S, VŠ, V	525	57	115
	Sanitetski ŠC, Novi Sad	S	350	56	125
	Obaveštajno bezbednosni ŠC, Pančevo	-	120	50	200
	Saobraćajni nastavni centar, Kraljevo	S, VŠ, V	4.750	38	270
VI.	ŠRO pešadije, Bileća	VŠ	750	100	460
	ŠRO sanitetske službe VMA, Beograd	VŠ	335	15	25
UKUPNO			75.947	3.682	11.078

* S = srednja, VŠ = viša, V = visoka, PDS = postdiplomski, DR = doktorat

TABLICA 2. Pregled procjene kapaciteta nastavno-obrazovnih ustanova JNA po republikama

Red. broj	Republika	Procijenjeni iznosi kapaciteta			
		Broj polaznika (godišnji kapacitet)	Broj polaznika godišnje (%)	Broj zaposlenih	
				Nastavnika	Ukupno
1	2	3	4	5	6
1.	Bosna i Hercegovina	20.420	26,88	1.014	3.430
2.	Hrvatska	17.971	23,66	1.285	3.354
3.	Crna Gora	20	0,03	6	15
4.	Makedonija	4.350	5,73	172	670
5.	Slovenija	2.340	3,08	98	255
6.	Srbija	30.846	40,62	1.107	3.354
UKUPNO		75.947	100,00	3.682	11.087

TABLICA 3. Pregled procjene kapaciteta nastavno-obrazovnih ustanova JNA u Republici Hrvatskoj

Red. broj	Oznaka	Procijenjeni iznosi kapaciteta		
		Broj polaznika godišnje	Broj zaposlenih	
			Nastavnika	Ukupno
1	2	3	4	5
1.	MNC, Pula*	4.500	72	215
2.	COV, Požega*	4.500	72	202
3.	VVA, Zemunik	270	63	103
4.	CVVŠ RM, Split	1.200	240	675
5.	CVTŠ, Zagreb	3.026	510	1.300
6.	AŠC, Zadar	1.954	80	251
7.	IŠC, Karlovac	1.730	180	260
8.	ŠC PVO, Zadar	800	70	340
UKUPNO		17.971	1.285	3.346
% od ukupno u JNA (TABLICA 2.)		23,66	34,90	30,20

* razina vojničke obuke

TABLICA 2. daje pregled procjene kapaciteta školskih ustanova po republikama SFRJ, a TABLICA 3. odnosi se samo na kapacitete školskih ustanova locirane u Republici Hrvatskoj (daje relevantne vrijednosti po nastavno-obrazovnim ustanovama JNA i konačne vrijednosti kapaciteta tih ustanova).

3.3. Zaključne procjene vrijednosti nastavno-obrazovnih ustanova JNA

Zaključna (zbirna) procjena vrijednosti nastavno-obrazovnih ustanova JNA formirana je temeljem pojedinačnih procjena provedenih za svaku ustanovu pojedinačno. Prema usvojenoj metodologiji, razmatrane su nekretnine i pokretnine ustanova bez vrijednosti zgrada. Određena je vrijednost svake ustanove prije napuštanja teritorija od strane JNA te što i koliko je ostalo nakon njezinog odlaska (TABLICA 4.). Vrijednosti preostale opreme za republike Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Sloveniju, nije bilo moguće precizno odrediti bez relevantnih dokaza pa se iste u tekstu ne razmatraju.

TABLICA 5. rekapitulira vrijednosti nastavno-obrazovne opreme temeljnih šest podskupina nastavno-obrazovnih ustanova (kao okvirna ilustracija vrijednosti istih) i pokazuje očekivanu "nadmoć" centara vojnih škola, koji su educirali najširi dio polaznika na svim razinama vojnog obrazovanja.

U TABlici 6. sumirane su vrijednosti pojedinih nastavno-obrazovnih ustanova prema lokaciji po republikama. Isto je u strukturnom obliku prikazano na SLICI 3. Očito je da se izdvajaju dvije republike – Srbija i Hrvatska; Republika Srbija zbog najvećeg broja škola, a Republika Hrvatska zbog škola tehničkih rodova i službi (zrakoplovstvo, mornarica, tehničke službe i sl.). Međutim, u Republici Hrvatskoj nakon povlačenja JNA, ostaje znatno manji dio vrijednosti, jer je JNA, napuštajući teritorij Republike Hrvatske, najveći dio odnijela sa sobom, a dio je i uništen pri povlačenju te u ratnim djelovanjima. TABLICA 7. to najbolje ilustrira.

Primjer sumarne procjene vrijednosti jednog nastavno-obrazovnog centra prikazan je u TABlici 8., a prikaz vrijednosti resursa jedne od kasarni tog centra u TABlici 9.

TABLICA 4. Sumarni pregled zaključnih vrijednosti nastavno-obrazovnih ustanova JNA (bez vrijednosti zemljišta i zgrada) (u USD)

Pod-skupina	Ustanova	Nekretnine i oprema		Pokretnine	
		Prije odlaska JNA	Preostalo	Prije odlaska JNA	Preostalo
1	2	3	4	5	6
I.	Obuka i odgoj vojnika	282.584.640	2.715.556	30.500.000	20.200.000
II.	Škola za strane jezike, Beograd	250.000	250.000	*	*
III. A.	OSVŠ "Bratstvo-jedinstvo", Beograd	2.246.000	2.246.000	999.600	999.600
	OSVŠ "Franc Rozman-Stane", Ljubljana	1.415.000	?	309.200	?
	VOSVŠ "Maršal Tito", Mostar	2.436.000	?	932.200	?
III. B.	Muzička SVŠ, Beograd	100.000	100.000	1.000.000	1.000.000
IV.	VVA Zemunik, Zemunik	9.709.500	0	4.707.200	0
	COO Pilota, Pula	117.000	0	0	0
	COO Pilota, Podgorica	1.050.000	1.050.000	*	*
	COO Pilota, Mostar	2.754.000	?	*	*
	COO Pilota, Rajlovac	46.500.000	?	*	*
	VTVA, Žarkovo	200.085.000	200.085.000	49.386.500	49.386.500
V.	CVVŠ "Maršal Tito", Beograd	43.844.000	43.844.000	69.192.000	69.192.000
	CVVŠ RM, Split	39.569.000	4.000.000	9.457.000	0
	ŠC RV i PVO, Rajlovac	2.313.500	?	1.722.000	?
	CVTŠ "General armije Ivan Gošnjak", Zagreb	36.470.372	5.032.402	54.729.614	630.983
	CVŠ KoV "General armije Kosta Nad", Sarajevo	10.000.000	?	20.000.000	?
	ŠC OMJ "Petar Drapšin", Banja Luka	20.000.000	?	90.000.000	?
	AŠC, Zadar	11.657.000	139.800	24.052.000	3.400.000
	IŠC "Narodni heroj Bogdan Oreščanin", Karlovac	10.557.000	0	5.782.000	0
	ŠC PVO, Zadar	29.640.000	2.500.000	13.220.000	0
	ŠC ABHO, Kruševac	4.904.000	4.904.000	6.603.000	6.603.000
	ŠC veze, Beograd	20.022.000	20.022.000	40.012.000	40.012.000
	Sanitetski ŠC, Novi Sad	12.000.000	12.000.000	15.000.000	15.000.000
	Obaveštajno-bezbednosni ŠC, Pančevo	14.487.000	14.487.000	18.450.000	18.450.000
	Saobraćajni nastavni centar, Kraljevo	5.732.000	5.732.000	31.730.000	31.730.000
VI.	ŠRO pešadije, Bileća	500.000	?	4.000.000	?
	ŠRO sanitetske službe, VMA Beograd	100.000	100.000	1.000.000	1.000.000
UKUPNO		810.543.012	?	492.784.314	?
UKUPNO PRIJE ODLASKA JNA		1.303.327.326 USD			

* vrijednosti su uračunate u nekretnine i opremu

? znači da su podaci nepoznati

0 znači vrijednost nula

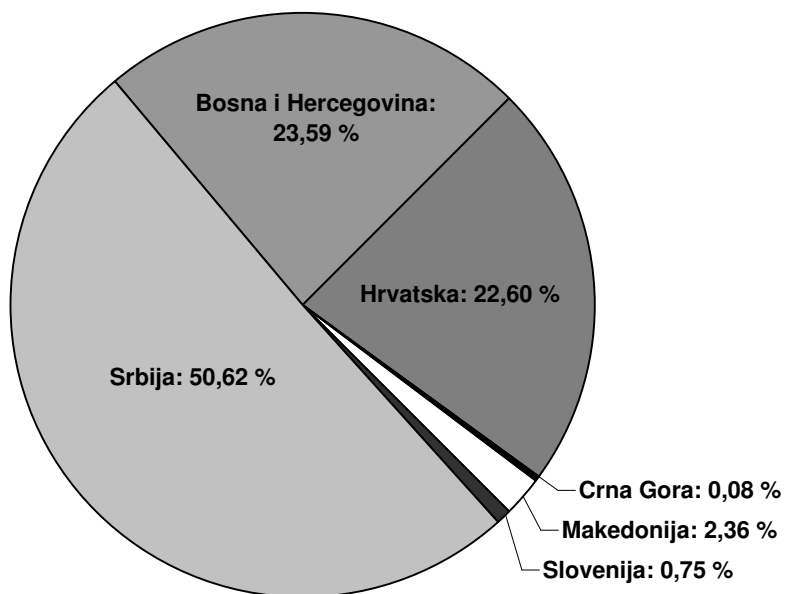
TABLICA 5. Rekapitulacija vrijednosti nastavno-obrazovne opreme (pokretne i nepokretne) na dan 31. 12. 1990. i 31. 12. 1991. godine (u USD)

Podskupina	Podskupine nastavno-obrazovnih ustanova	Procjena na dan 31.12.1990. za sve nastavno-obrazovne ustanove JNA	Od toga u Republici Hrvatskoj		
			broj	31. 12. 1990.	31. 12. 1991.
1	2	3	4	5	6
I.	Centri za obuku vojnika (17)	313.084.640	2	44.909.160	22.915.556
II.	Specijalne namjenske škole (1)	250.000	0	0	0
III.	Opće srednje vojne škole (4)	9.438.000	0	0	0
IV.	Samostalne vojne akademije (2)	313.809.200	1	14.533.700	0
V.	Centri vojnih škola (14)	661.145.486	5	235.133.986	15.703.185
VI.	Samostalne škole rezervnih oficira (2)	5.600.000	0	0	0
UKUPNO		1.303.327.326		294.576.846	38.618.741
%		100,00		22,60	2,96

TABLICA 6. Pregled procjene vrijednosti nastavno-obrazovnih ustanova po republikama u (USD)

Red. broj	Republika	Procijenjena vrijednost	Preostalo	
			Vrijednost	%
1	2	3	4	5
1.	Bosna i Hercegovina	307.456.700	?	?
2.	Hrvatska	294.576.846	38.618.741	13,10
3.	Crna Gora *	1.050.000	1.050.000	100,00
4.	Makedonija	30.809.160	?	?
5.	Slovenija	9.724.200	?	?
6.	Srbija *	659.710.420	659.710.420	100,00
UKUPNO		1.303.327.326	?	

* Na teritoriju Srbije i Crne Gore ostale su sve od prije instalirane vrijednosti nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta, a koje je potrebno znatno povećati za sve resurse odnesene iz Hrvatske, Slovenije, Makedonije i dijelom BiH

SLIKA 3. Pregled procjene vrijednosti nastavno-obrazovnih ustanova po republikama

TABLICA 7. Pregled procijenjenih vrijednosti nastavno-obrazovnih ustanova u Republici Hrvatskoj (u USD)

Red. broj	Ustanova	Procijenjena vrijednost	Preostalo	
			Vrijednost	%
1	2	3	4	5
1.	MNC, Pula	12.000.000	1.482.356	12,40
2.	COV, Požega	32.909.160	21.433.200	65,10
3.	VVA, Zemunik	14.533.700	0	0,00
4.	CVVŠ RM, Split	49.026.000	4.000.000	8,20
5.	CVTŠ, Zagreb	91.199.986	5.663.385	6,20
6.	AŠC, Zadar	35.709.000	3.539.800	9,90
7.	IŠC, Karlovac	16.339.000	0	0,00
8.	ŠC PVO, Zadar	42.860.000	2.500.000	5,80
UKUPNO		294.576.846	38.618.741	
% od ukupno u JNA		22,60	2,96	

TABLICA 8. Primjer pregleda procijenjene vrijednosti nastavno-obrazovne ustanove (CVTŠ "General armije Ivan Gošnjak", Zagreb) (u USD)

Red. br.	Kasarna	Nekretnine i oprema		Pokretnine	
		Prije odlaska JNA	Preostalo	Prije odlaska JNA	Preostalo
1	2	3	4	5	6
1.	K1	34.971.244	4.261.951	48.424.333	479.549
2.	K2	863.751	294.183	*	*
3.	K3	339.057	196.160	6.275.781	151.434
4.	VTF	280.896	279.684	*	*
5.	Kuniščak	424	424	*	*
6.	Poligon, Slunj	15.000	0	29.500	0
UKUPNO		36.470.372	5.032.402	54.729.614	630.983
SVEUKUPNO		PRIJE ODLASKA JNA		91.199.986	
		PREOSTALO		5.663.385	

* vrijednosti su uračunate u nekretnine i opremu

TABLICA 9. Primjer pregleda procijenjene vrijednosti jedne od kasarni unutar nastavno-obrazovne ustanove (CVTŠ "General armije Ivan Gošnjak", Kasarna K1, Zagreb)

Red. broj	Oznaka objekta u kasarni	Vrsta i namjena prostora/opreme u kasarni	Prije odlaska JNA	Preostalo
			USD	USD
1	2	3	4	5
1.	O-59	Skladište alata	151.152	0
2.	O-17	Skladište materijala	162.378	9.170
3.		Pješadijsko naoružanje	1.810.600	0
4.	O-29	Pogonsko gorivo	7.169	0
5.		Pokretne radionice (50 kom.)	16.726.000	0
6.	O-46	Radari s opremom	1.515.100	414.800
7.		Elektroagregati (34 kom.)	100.000	0
8.	O-31	Vozila i inženjerski strojevi s opremom i alatima (7 kom.)	287.787	0
9.	O-61	Vozila borbena (15 kom.)	16.806.136	0
10.	O-60	Naoružanje i vozila borbena (12 kom.)	8.116.000	0
11.		PP oprema CVTŠ	12.011	5.579
12.	O-58	Raketni sustavi na vozilima i doknadni dijelovi	1.620.000	0
13.	O-62	Skladište sportske opreme	760.000	0
14.	O-11	Skladište školskog i intendatskog materijala	60.000	20.000
15.	O-21	Skladište građevinskog materijala	290.000	30.000
UKUPNO 1 – 15			48.424.333	479.549

3.4. Pregled diobene bilance nastavno-obrazovnih resursa po republikama

Na temelju procijenjene vrijednosti pokretne i nepokretne imovine nastavno-obrazovnih resursa JNA te aproksimativno utvrđenih diobnih faktora po republikama, bilo je moguće formiranje diobene bilance za svaku republiku SFRJ. Primjer za diobenu bilancu Republike Hrvatske prikazan je u TABlici 10.

Cjelovita diobena bilanca izrađena je samo za nastavno-obrazovne resurse Republike Hrvatske, Republike Crne Gore te Republike Srbije, jer su za te republike bili poznati relevantni podaci ostavljene, odnosno preseljene opreme od strane JNA. Kako za ostale republike ti podaci nisu bili transparentno dostupni, cjelovita diobena bilanca nije iskazana. Uz unošenje nedostajućih parametara u tablice moguće je izraditi konačnu diobenu bilancu nastavno-obrazovnih resursa i za ostale republike: Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Sloveniju. Iako eksperti za sukcesiju vojne imovine Ministarstva obrane Republike Hrvatske (MORH) posjeduju vrlo točne podatke o tome što je od nastavno-obrazovnih resursa bilo, a što je ostalo na teritoriju Bosne i Hercegovine, Makedonije i Slovenije, bez suradnje eksperata ovih država, a u smislu službene verifikacije pribavljenih podataka, hrvatska strana neće javno izlaziti s bilančnim podacima i potraživanjima za ove tri države sljednice.

3.5. Vrijednost ukupnih nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA

Slijedom ekspertno načinjenih procjena vrijednosti nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta ustanova u JNA proizašla je sumarna ukupna vrijednost svih ustanova u ukupnom iznosu od **1.303.327.326 USD**.

Analiza razmještaja nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA pokazuje da nastavno-obrazovne ustanove nisu bile proporcionalno raspodijeljene po republikama SFRJ, niti po kriteriju broja stanovništva, ni po udjelu u saveznom proračunu (SLIKA 2.). Stoga su nužna neka dopunska razmatranja.

Za stvaranje cjelovite slike o razmještaju instaliranih kapaciteta nastavno-obrazovnih ustanova na cjelokupnom teritoriju SFRJ bitno je istaknuti činjenicu da je najveći dio nastavno-obrazovnih ustanova bio lociran na teritoriju Republike Srbije, a što je vidljivo iz Tablice 2. Kapacitet škola lociranih na teritoriju Republike Srbije iznosio je 30.846 polaznika ili 40,62 %, a broj zaposlenih u tim školama bio je 3.354 ili 30,28 %. Druge republike daleko su ispod ovih vrijednosti, a kako je ovu činjenicu teško iskazati u novčanim protuvrijednostima, nije se mogla unijeti u konačnu diobenu bilancu nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA. No, jasan je zaključak da je Republika Srbija izvlačila najveću korist od ovako kapacitiranih nastavno-obrazovnih ustanova JNA.

Većina kandidata primljenih u nastavno-obrazovne ustanove JNA bila je srpske nacionalnosti, a taj se postotak posebice povećavao od '80-ih godina. Za ilustraciju navodimo tablicu nacionalne strukture primljenih kandidata od 1952. do 1969.

TABLICA 10. Diobena bilanca nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA na teritoriju Republike Hrvatske (u USD)

Podskupina	Bilo 31. 12. 1990. na teritoriju SFRJ						Vrijednost koja razdiobom pripada Hrvatskoj		Vrijednost koja je ostala Hrvatskoj		Aproksimativni saldo	
	Pregled po broju i vrstama	Ukupna vrijednost	Od toga na teritoriju Hrvatske				31. 12. 1990.	%	31. 12. 1991.	%	Hrvatska potražuje	Hrvatska duguje
			br.	%	Vrijednost	%						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
I.	17 centara za obuku	313.084.640	2	11,80	44.909.160	14,30	84.532.851	27,00	22.915.556	7,30	61.617.297	0
II.	1 specijalna škola za strane jezike	250.000	0	0,00	0	0,00	67.500	27,00	0	0,00	67.500	0
III.	4 opće srednje vojne škole	9.438.000	0	0,00	0	0,00	2.548.260	27,00	0	0,00	2.548.260	0
IV.	2 samostalne vojne akademije	313.809.200	1	50,00	14.533.700	4,63	84.728.484	27,00	0	0,00	84.728.484	0
V.	14 centara vojnih škola	661.145.486	5	35,70	235.133.986	35,56	178.509.280	27,00	15.703.185	2,38	162.806.096	0
VI.	2 samostalne škole rezervnih oficira	5.600.000	0	0,00	0	0,00	1.512.000	27,00	0	0,00	1.512.000	0
UKUPNO I. – VI.		1.303.327.326	294.576.846				351.898.375		38.618.741		313.279.637	0
% od ukupne vrijednosti na teritoriju SFRJ		100,00	22,62				27,00		2,96		24,04	0

godine²² (TABLICA 11.) te SLIKU 4. koja prikazuje nacionalnu strukturu primljenih kandidata u razdoblju od 1980. do 1989. godine;²³ vidljivo je da broj primljenih kandidata Hrvata, Slovenaca, Albanaca i Mađara iz godine u godinu opada, a broj Srba i Jugoslavena raste. Očito je da su se kao Jugoslaveni tada deklarirali većinom kandidati srpskoga podrijetla izvan Republike Srbije. Zorniji prikaz dan na Slici 4. preuzet je iz informacija o popuni vojnih škola koje je Personalna uprava SSNO-a redovito godišnje publicirala.

TABLICA 11. Nacionalna struktura kandidata primljenih u razdoblju 1952. – 1969. godine

Redni broj	Nacionalnost	U srednjim školama		U visokim školama (akademijama)			
		Razdoblje 1952.-1969. Primljeno 7.556		Razdoblje 1952.-1969. Primljeno 11.411		Samo 1969. Primljeno 997	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Srba – iz Srbije	3.993	52,80	7.063	61,80	429	43,00
	Srba – iz drugih republika	?	?	?	?	160	16,00
2.	Hrvata	1.312	17,40	1.439	12,60	135	13,60
3.	Slovenaca	435	5,80	377	3,30	37	3,80
4.	Makedonaca	558	7,40	867	7,60	65	6,50
5.	Crnogoraca	269	3,60	616	5,40	33	3,30
6.	Jugoslavena	339	4,50	637	5,70	80	8,00
7.	Albanaca	199	2,60	77	0,70	16	1,60
8.	Mađara	107	1,40	56	0,50	10	1,00
9.	Muslimana (neopredijeljenih)	183	2,40	100	0,87	10	1,00

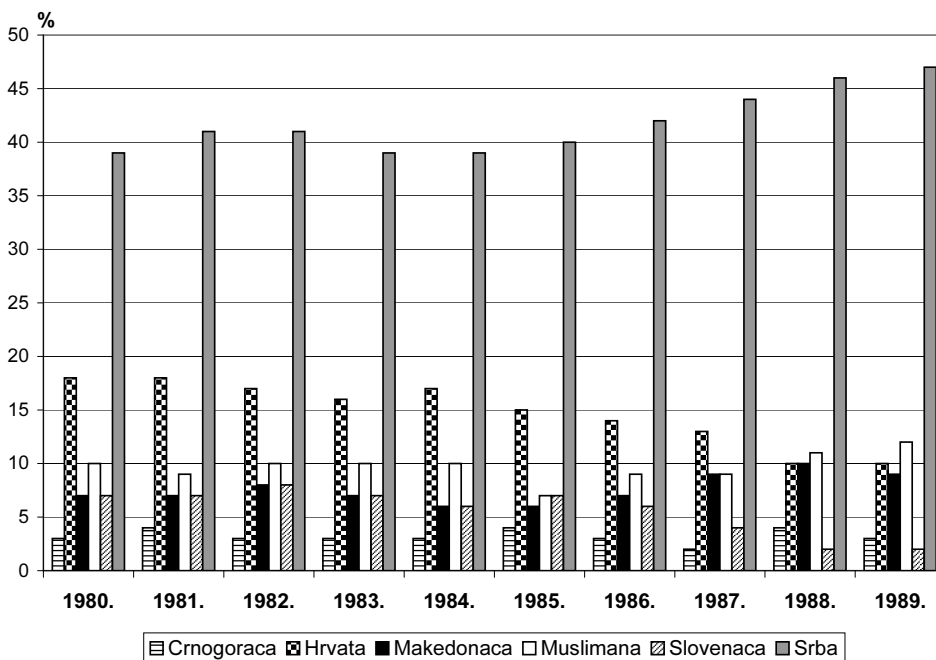
Ovakvom kadrovskom politikom opet je najviše profitirala Republika Srbija, odnosno zaposleni srpske nacionalnosti, što je vrlo teško iskazati u novčanim vrijednostima. Naime, problem se najočitije može prikazati na temelju podataka o vrijednosti školovanja vojnih pilota. Prema iskazima časnika Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, školovanje jednog pilota supersoničnog aviona MIG-21 financijski je bilo mnogostruko skuplje od školovanja oficira drugih rodova i službi. Navodni omjer školovanja jednog pilota MiG-a (2.740.000 USD)²⁴ u odnosu na cijenu jednog aviona tipa MiG-21 (najjeftinija varijanta MiG-21 NL-12 iznosila je, prema procjeni hrvatskih stručnjaka, cca 1,7 milijuna USD) iznosio je 1,5 : 1. Dakle, ako je u JNA bilo otprilike 1.850 pilota, za cijenu njihovog školovanja moglo se kupiti cca 2.775 aviona tipa MiG-21 NL-12. Ako se na tu masu pilota primijeni nacionalna struktura, tada postaje vrlo transparentno koliko se financijskih sredstava iz vojnog proračuna prelijevalo na stranu osoblja srpske nacionalnosti.

²² *Vojno školstvo JNA, ROS SFRJ 1945-1985*, knjiga deseta, VINC, Beograd, 1986.

²³ *Informacija o popuni vojnih škola u tekućoj godini, SSNO, Personalna uprava, Beograd, 1979.-1989.*

²⁴ Izvor: general-potpukovnik u mirovini – pilot Blagoje Grahovac.

SLIKA 4. Nacionalna struktura primljenih kandidata u razdoblju od 1980. do 1989. godine

Nastavno-obrazovne ustanove JNA educirale su i kadar za potrebe stranih OS-a. Sva ugovaranja sa stranim OS provodio je SSNO, dok su škole, kao izvođači nastave i obuke, dobivale tek dio financijskih sredstava potreban za isplatu osobnih primanja samih polaznika, ili, tek djelomice za održavanje smještajnih prostorija. No, glavnina dobivenih sredstava ostajala je u SSNO-u²⁵.

Skoro su svi centri imali organiziranu nastavu za pripadnike OS-a drugih zemalja u posebnim skupinama (klasama), ili je pak nastava izvođena zajednički prema smjerovima i grupacijama škola. Novčana transakcija završavala je u blagajnama SSNO-a. Kako ta novčana sredstva (a naročito libijska i iračka) nisu mala, zaslužuju i poseban tretman pri izradi elemenata za diobenu bilancu. Nažalost, zbog nedostupnih materijalnih dokaza i potvrda u vidu izvorne arhivske građe JNA, i ovaj je izvor novčanih sredstava u proračunu JNA ostao "nedokazan", i nije ga se moglo uzeti pri izradi konačne diobene bilance.

Kao potvrdu da je školovan znatan broj pripadnika OS-a drugih zemalja, navodimo zanimljiv primjer Obaveštajno-bezbedonosnog školskog centra u Pančevu (formiran 1964. godine u Kovinu, a radom u Pančevu započeo 1975. godine). Relativno mlad Centar koji je u razdoblju od 1979. do 1989. godine na različitim tečajevima školovao

²⁵ "Pravilnik o školovanju pripadnika stranih OS u JNA", DSNO, Vojna štamparija, Beograd, 1967. Isto: "Pravilnik o prijemu i uslovima školovanja pripadnika inostranih oružanih snaga u Jugoslavenskoj narodnoj armiji", *Službeni vojni list* broj 8 od 29. marta 1979.

ukupno 12.265 polaznika²⁶ iz SFRJ, u razdoblju od 1960. do 1986. godine školovao je preko 800 stranih slušatelja²⁷ iz deset zemalja i četiri oslobodilačka pokreta. Među njima neki su kandidati prethodno već bili na školovanju u SSSR-u, Velikoj Britaniji, Francuskoj, Čehoslovačkoj i dr.

Na posebnim specijalizacijama u razdoblju od 1983. do 1986. godine bilo je preko 7.000 pripadnika OS-a drugih zemalja²⁸. Većina Vojnih akademija provodila je i dodiplomsko i poslijediplomsko školovanje za pripadnike stranih OS-a. Primjerice u VVTŠ Zagreb školovalo se kako slijedi (TABLICA 12.).

TABLICA 12. Vrste školovanja na VVTŠ u Zagrebu

Red. broj	Zemlja	Smjer	Broj polaznika	
			Dodiplomsko školovanje	Poslijediplomsko školovanje
1	2	3	4	5
1.	Irak	Naoružanje	10	0
		Raketni	10	15
		Pirotehnologija	9	0
		Elektro	7	0
2.	Alžir	Motori	5	0
		Raketni	4	6
		Pirotehnologija	8	10
		Naoružanje	2	8
		Ratna brodogradnja	5	0
		Elektroenergetika	0	2
3.	Libija	Elektro	9	0
		Kemijsko-tehnološki	6	0
		Raketni	3	0
UKUPNO			78	41

²⁶ SSNO, Uprava bezbednosti, pukovnik Milenko MILČANOVIĆ: "Školovanje starešina u OBŠC za obaveštajne organe, organe bezbednosti i specijalne jedinice u OS SFRJ", *Bilten Generalštaba OS SFRJ* broj 68, VT – SP, Beograd, juni 1990.

²⁷ SSNO, Obaveštajno-bezbedonosni školski centar, potpukovnik Radivoje ANĐELKOVIĆ: "Delovanje blokovskih obaveštajnih službi prema SFRJ i oružanim snagama preko neutralnih i nesvrstanih zemalja", *Bilten Generalštaba OS SFRJ* broj 60, VT – SP, Beograd, mart 1988.

²⁸ "U našoj zemlji u periodu od 1983. do 1986. godine na školovanju, specijalizaciji ili po drugim osnovama u JNA se nalazilo preko 7.000 pripadnika OS-a i oslobodilačkog pokreta iz afro-azijskih zemalja, a prema podacima Službe državne bezbednosti SSUP u našoj zemlji na školovanju, specijalizaciji i po drugim osnovama, boravi godišnje od 15 do 18 hiljada stranaca, a najbrojniji su studenti iz afro-azijskih zemalja i Grčke", SSNO, Obaveštajno-bezbedonosni školski centar, potpukovnik Radivoje ANĐELKOVIĆ, "Delovanje blokovskih obaveštajnih službi prema SFRJ i oružanim snagama preko neutralnih i nesvrstanih zemalja", *Bilten Generalštaba OS SFRJ* broj 60, Vojna tajna – Strogo poverljivo, Beograd, mart 1988. Autor nekoliko redaka dalje spominje i: "...kompromitovanje naše zemlje u vezi sa međunarodnim terorizmom", a što i nije bilo bez osnova. Naime, postoje svjedoci koji su u OBŠC, Pančevo dijelili klupe s najpoznatijim svjetskim teroristima (Carlos, brojni arapski "borci za slobodu", brat Sadama Huseina...). Diplomacija bivše države energično brani svoje "pančevačke đake", zbog čega je,

Broj školovanih polaznika nije bio mali, posebice što su ovo samo dva navedena primjera, ali točna naplaćena suma za školovanje nije poznata, jer je sve to ostalo u okvirima SSNO-a. Bivša država je zbog razloga jačanja: "...odbrambene sposobnosti nesvrstanih i smanjivanje njihove zavisnosti od velikih sila" ogromna sredstva nepovratno izdvajala ne samo po osnovu školovanja vojnog osoblja (Zambija, Libija, Sudan, Etiopija, Irak, Egipat, Kambodža i brojni oslobodilački pokreti), nego i po raznim drugim osnovama²⁹.

3.6. Diobena bilanca nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA

Završna diobena bilanca nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA prikazana je u TABLICI 13. Bilancom je obuhvaćeno stvarno stanje materijalnih sredstava u nastavno-obrazovnim ustanovama JNA. Pri tome, za Republiku Hrvatsku prikazan je samo onaj dio diobene mase koji je i ostao na teritoriju Republike Hrvatske. Bilančnim pokazateljima koji se odnose na republike Srbiju i Crnu Goru pridodana su sva materijalna sredstva koja su nasilno odnesena iz Republike Hrvatske. Međutim, u izradi diobene bilance nisu uzeti u obzir neki faktori koji su imali konkretnu financijsku težinu (primjerice, ljudski resursi), ali čija se financijska veličina teško može iskazati, odnosno argumentirano izraziti u novčanim veličinama.

4. ZAKLJUČAK

Odlaskom JNA, na teritoriju Republike Hrvatske ostale su zgrade i manji dio opreme nastavno-obrazovnih ustanova, dok je praktično sva vrijedna oprema prenesena na teritorij republika Srbije i Crne Gore, gdje su formirane nove odgovarajuće školske ustanove. Ostavljena oprema (nekompletirana, osiromašena i namjenski bez uporabe) nije mogla poslužiti svojoj temeljnoj namjeni – normalnom odvijanju nastavno-obrazovnog procesa u vojne svrhe na teritoriju Republike Hrvatske.

Posebno je Republici Hrvatskoj nanesena ogromna i nenadoknadiva šteta, zato što su na njezinom teritoriju, u odnosu prema svim republikama nekadašnje države,

---

nakon otmice talijanskog putničkog broda "Achille Lauro" u listopadu 1985. godine, došla u žestok sukob s američkom diplomacijom. "Licemjerje i cinizam beogradske politike osjeća na vlastitoj koži i Georg Shultz, američki državni tajnik, koji krajem 1985. godine dolazi u Beograd. U razgovoru s Dizdarevićem, Shultz optužuje beogradsku politiku da brani terorizam, a Dizdarević odgovora da beogradska politika pravi razliku između terorizma i pravedne oslobodilačke borbe protiv agresije, invazije i cionizma. Otmicu talijanskog broda "Achille Lauro" Dizdarević stavlja u kontekst palestinske borbe. To je bilo previše za Shulzta, koji, iznerviran, na konferenciji za tisak lupa šakom po stolu!", Ivan KARLOVIĆ, "Srpske terorističke veze", *Danas*, 26. ožujka 1993.

²⁹ To se odnosi na: "– isporuku ratne opreme, davanje besplatne vojne pomoći, tehničko-industrijsku kooperaciju u proizvodnji naoružanja i vojne opreme, izgradnju objekata infrastrukture (Irak, ARE, Libija, Sirija, Kuvajt, Zambija, Bangladeš, Indija i dr.), lečenje ranjenika iz zemalja konfrontiranih sa Izraelom i oslobodilačkih pokreta Azije i Afrike...", SSNO, Komisija za vojne odnose sa inostranstvom, *Bilten Generalštaba OS SFRJ* broj 10, VT – SP, Beograd, juli 1975.

TABLICA 13. Završna diobena bilanca nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA (u USD)

Redni broj	Republika	Na teritoriju bilo 31. 12. 1990.		Vrijednost koja razdiobom pripada		Vrijednost koja je ostala		Aproksimativni saldo	
		Vrijednost	%	31. 12. 1990.	%	31. 12. 1992.	%	Potražuje	Duguje
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Bosna i Hercegovina	307.456.700	23,61	156.399.280	12,00	?	?	?	?
2.	Crna Gora	1.050.000	0,08	26.066.548	2,00	1.050.000 + 77.593.557	0,08	0	52.577.009*
3.	Hrvatska	294.576.846	22,62	351.898.375	27,00	38.618.741	2,96	313.279.637	0
4.	Makedonija	30.809.160	2,36	78.199.640	6,00	?	?	?	?
5.	Slovenija	9.724.200	0,76	208.532.373	16,00	?	?	?	?
6.	Srbija	659.010.420	50,57	482.231.110	37,00	659.010.420 + 235.686.080	50,57	0	412.465.390*
UKUPNO		1.303.327.326	100,00	1.303.327.326	100,00	?	?	?	?

Legenda:

? – vrijednosti nisu poznate

+ – vrijednosti prenesene opreme iz Republike Hrvatske

* – vrijednost dugovanja dobivena iz diobenih bilanci nastavno-obrazovnih resursa lociranih na teritoriju republika: Hrvatske, Crne Gore i Srbije. Naime, sva nastavno-obrazovna sredstva koje je JNA nasilno otudila s teritorija Republike Hrvatske, ali i drugih republika (Slovenije, Makedonije te BiH) treba pridodati nastavno-obrazovnim sredstvima koja su bila u nastavno-obrazovnim ustanovama na teritoriju prvenstveno Srbije, a manje u Crnoj Gori i BiH

bili najveći i najrazvijeniji nastavno-obrazovni kapaciteti tzv. tehničkih rodova i službi i to: u Zadru – zrakoplovstvo, PVO i topništvo; Splitu i Puli – mornarica; Karlovcu – inženjerija; Zagrebu – cjelovita tehnička služba.

Povlačenje JNA s teritorija Republike Hrvatske uglavnom se odvijalo u okvirima Sporazuma o izmještanju jedinica JNA s teritorija Republike Hrvatske³⁰.

Nasilnim odnošenjem i devastiranjem³¹ skupe nastavne opreme (oruđa, oružja, zrakoplova, brodova, tenkova, topova i dr.) te nastavnih pomagala, praktično je onemogućen daljnji rad ove vrste nastavno-obrazovnih ustanova na teritoriju Republike Hrvatske. Primjerice, procijenjena vrijednost koja se odnosi na nastavno-obrazovne resurse i kapacitete JNA u Republici Hrvatskoj (na dan 31. 12. 1990. godine) predstavljala je 22,60 % ukupne vrijednosti vojnoškolskih ustanova na teritoriju SFRJ. Međutim, nakon povlačenja JNA ostavljena oprema u Republici Hrvatskoj (na dan 31. 12. 1991. godine) iznosila je svega 2,96 % ukupne vrijednosti, a naspram 27 % koliko bi aproksimativno trebala iznositi prema kvoti doprinosa Hrvatske saveznom proračunu.

Ovaj prikaz je realan i temelji se na brojnoj prikupljenoj izvornoj arhivskoj građi, od koje navodimo samo manji dio: Sporazum o napuštanju teritorija Republike Hrvatske i premještanju jedinica JNA; Zahtjev Komande 5. VO i plan premještanja, gdje se samo za CVTŠ "General armije Ivan Gošnjak" traži pojačanje od 30 šlepera i 100 vojnika vozača, koji bi uz postojeće potencijale CVTŠ (tijekom traženih 10 dana) mogli odnijeti opremu CVTŠ-a; Izvještaj o identifikaciji ostavljene opreme komisije Republike Hrvatske za CVTŠ; Zapisnik o procjeni ratne štete u CVVŠ RM u Splitu; te brojnim iskazima dobrih poznavatelja nastavno-obrazovnih ustanova JNA ili djelatnika koji su u njima radili.

Indikativan je i zaključak komisije za identifikaciju ostavljene opreme (u CVTŠ-u Zagreb) da je: "Gotovo sva oprema (99 %) koja se može djelotvorno upotrijebiti u visokoškolskoj nastavi i znanstvenom radu spakirana i spremna za transport u Beograd". Ostao je većinom namještaj te manje vrijedni dijelovi kabineta i laboratorija.³² Zanimljiv je i tadašnji stav predstavnika EZ-a koji su zagovarali da se JNA odobri iznošenje svega što traži, kako bi što prije napustila teritorij Republike Hrvatske, jer će kasnije Zapad to Republici Hrvatskoj ionako nadoknaditi³³.

³⁰ Sporazum su potpisali 22. 11. 1991. godine opunomoćenik OS SFRJ (general-potpukovnik Andrija Rašeta) i opunomoćenik Vlade Republike Hrvatske (pukovnik Imra Agotić), a supotpisan je od strane Promatračke misije tadašnje Europske zajednice (EZ), kasnije Europske unije (EU).

³¹ U točki VII. navedenog Sporazuma precizira se: "Jedinice, ustanove i komande JNA koje se izmještau sa teritorije Republike Hrvatske, na osnovu ovog Sporazuma, predaće ovlaštenim organima Republike Hrvatske sve građevinske objekte koje su koristile u stanju u kakvom se nalaze, zajedno sa opremom, instalacijama, zemljištem, neispravnom ili oštećenom vojnom tehnikom, kao i ispravnom tehnikom koja se ne izmješta, a o čemu svaka jedinica, ustanova i komanda JNA treba da sačini poseban zapisnik. Ovako predata nepokretna i pokretna imovina biće uzeta u obzir prilikom sačinjavanja konačnog deobenog bilansa. Jedinice JNA obavezuju se da neće namerno oštećivati objekte i sva ostala sredstva koja se predaju. Eventualna oštećenja biće zapisnički konstatovana".

³² Izvještaj o identifikaciji stanja opreme koja se ostavlja u Kasarni 1 CVTŠ, od 26. 11. 1991.

³³ Akademik Slaven Barišić, recenzent Elaborata Ekspertne skupine za popis i procjenu nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA bio je, Odlukom predsjednika RH, 1991. godine određen

Koliki je bio pljačkaški poriv JNA da iz Republike Hrvatske iznese sve najvrjednije govori i naizgled nevažan zahtjev pomoćnika Saveznog sekretara za narodnu obranu upućen hrvatskoj Vladi da odobri odnošenje namještaja iz Vijećnice kasarne 2 u CVTŠ, Zagreb. Naime, u pregovorima o "mirnom izvlačenju" i "podjeli imovine" stigao je i zahtjev za isporuku namještaja koji je izrađen ručno u rustikalnom stilu početkom 20. stoljeća, kada je navedena kasarna bila u vlasništvu austrougarske vojske. Evidentno je da JNA nije mogla imati nikakvo pravo na diobu umjetničkih i povijesnih vrijednosti koje su pripadale isključivo Republici Hrvatskoj.³⁴

Odnosjenjem vrijedne opreme iz Republike Hrvatske, ne samo da su povećani postojeći nastavno-obrazovni kapaciteti republika Srbije i Crne Gore, već su time uništeni postojeći obrazovni centri kao nastavno-znanstvene ustanove, odnosno, onemogućena im je temeljna funkcija obrazovanja novih stručnjaka za veći broj dolazećih generacija.

Slično je i s razmještajem nastavno-obrazovnih ustanova JNA. Samo je Republika Srbija imala sve vrste školskih ustanova JNA i to s najvećim brojem zaposlenog ljudstva. To znači da je većina proračunskih izdataka JNA za, primjerice, održavanje, prehranu, plaće zaposlenika, njihovo usavršavanje, stambeno zbrinjavanje i slično, završavala u proračunima nastavno-obrazovnih ustanova lociranih na teritoriju Republike Srbije.

Uzimajući u obzir sve navedeno, ukupna vrijednost nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA procijenjena je na iznos od oko **1,3 milijarde USD**, od kojega razdiobom (aproximativno 27 %) Republici Hrvatskoj pripada iznos od oko **352 milijuna USD**. Na dan 31. 12. 1990. godine, vrijednost pokretne imovine nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta na teritoriju Republike Hrvatske procijenjena je na iznos od oko **295 milijuna USD**, ili na približno 23 % od ukupno procijenjene vrijednosti nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA. Nakon odlaska JNA iz Hrvatske, vrijednost koja je ostala u Republici Hrvatskoj procijenjena je na iznos od oko **38,6 milijuna USD**, ili na 2,96 % od vrijednosti ukupne pokretne imovine nastavno-obrazovnih resursa i kapaciteta JNA.

Prema tome, Republika Hrvatska potražuje iznos sredstava između 2,96 % (koliko je ostalo) i 27 % (koliko joj pripada), odnosno, potražuje oko **313,3 milijuna USD**.

---

za glavnog pregovarača s hrvatske strane oko izmještanja CVTŠ "Ivan Gošnjak", Vazduhoplovnog zavoda "Zmaj" te Vojne bolnice. U svojoj recenziji akademik Barišić prisjeća se rješavanja spora s JNA oko evakuacije "Gošnjaka" i "Zmaja", kojom prilikom su: "... predstavnici Misije EU sugerirali... popustljivost, s argumentom da se radi o zastarjeloj opremi unutar prevladane vojne koncepcije, koju će Hrvatskoj Zapad nadomjestiti modernom varijantom. (...) Zato je za sadašnje teško stanje u vojno-tehničkom sektoru HV-a djelomično odgovorna EU, jer je ponajprije tolerirala da JNA ignorira stavove Misije EU, službeno nadležne za nadzor provođenja Sporazuma, a zatim nastale štete nije kompenzirala".

³⁴ Glavni stožer HV-a bio je protiv odvoženja rustikalnog namještaja iz Vijećnice kasarne jer je smatrao da taj namještaj nije nužan za nastavak rada CVTŠ na novoj lokaciji u Srbiji, a pored toga imao je i izuzetnu povijesnu i umjetničku vrijednost. SVA MORH: GS HV, Klasa: 804-05/91-02/1, Ur.broj: 5120-01/22-91-1 od 12. 10. 1991. Vladi Republike Hrvatske, prijedlog odgovora na faks generala Šljivića od 11. 10. 1991.

YPA'S EDUCATION AND TRAINING RESOURCES AND CAPACITIES

Simeon Kovačev, Zdenko Matijaščić, Josip Petrović

Abstract

This paper reviews the YPA's education and training resources and institutions. It overviews the educational/training capacities and estimates the value of these resources and institutions, including: soldiers training centers, special schools, secondary military schools, military academies, military school centers and reserve officer schools. Besides, the national/ethnic structures of candidates at selected educational levels are presented, as well as the characteristics of foreign nationality armed forces personnel schooling at YPA's educational and training institutions. Finally, all the movable and unmovable educational and training equipment value is estimated, without values of real estate, buildings and their basic infrastructure. The value balance-sheet for all former state republics is created.

Introductory part of the article gives the overview of methodological approach used in research and presents the history of the development of YPA educational and training institutions. This is followed by inventories and descriptions of YPA educational and training institutions and their activities, their value estimation – based on equipment inventories – and the shared balance-sheet reviews of overall YPA educational and training facilities. The research presented in this paper is primarily based on original YPA archives documents.

Keywords: military assets succession, education and training resources and capacities, education and training institutions, military training, value estimation, shared assets, shared balance-sheet

